śrī-jīva-gosvāmi-kṛtā

anarpita-carīṁ cirād iti ślokasya vyākhyā

anarpita-cariṁ cirāt karuṇayāvatirṇaḥ kalau

samparyitum unnatojjvala-rasām sva-bhakti-śriyam |

hariḥ puraṭa-sundara-dyuti-kadamba-sandīpitaḥ

sadā hṛdaya-kandare sphuratu vaḥ śaci-nandanaḥ ||o||

oṁ namo gauracandrāya | śrī-nityānandādvaita-candrāya namaḥ |

atyantāgati-gati-dānāya, nija-prema-ratna-rakṣaṇa-yatnodgatatva-kārpaṇya-doṣa-dūrīkaraṇāya, tad-dāne tad-āsvādanam iti tattva-prakāśanāya, preyasī-mahābhāva-svarūpa-śrī-rādhikā-tattva-jñāpanāya, tat-prema-mahima-tattva-tat-tad-āsvādya-sva-madhurima-tat-tac-ceto-mātrānubhūta-sva-mādhurī-saṅkalana-saukhyāsvādāya ca aviśeṣa-viśeṣa-bhakta-varga-vāsanā-viṣaya-premāmbudhi-pīyūṣa-karaṇaka-tad-abhiṣecanāya, tad-dvārā jagad abhivyāpanāya śrī-śrī-rādhā-dāsya-mātra-labhyānanya-labhya-vraja-sumadhura-prema-prakāśanāya, tasyāḥ sarva-varīyastva-prakāśanāya ca, prema-sāgarāvalambana-navadhā-bhajana-krama-rūpe śrīla-navadvīpe śrīman-nanda-nandanaḥ śrī-kṛṣṇa-candro rasika-śekharaḥ sva-preyasī-vara-bhāva-kānti-saṁvalitaḥ parama-karuṇā-mayo'vatīrṇa iti | candra-grahaṇa-samaye hare-kṛṣṇeti nāma saṅgrāhayann eva candra-grahaṇa-prakāraḥ | yato harati svabhāva-kānti-vilāsaiḥ śrī-kṛṣṇasya cittam iha punar varṇa-dehādikaṁ hṛtvā sva-svabhāvaṁ taṁ karoti yā sā rādhā ity arthaḥ | tathā karṣati guṇais tadīyānāṁ cittam iha punaḥ sarvāgragā-śrī-rādhāyā varṇa-bhāvādikam iti kṛṣṇa ity arthaḥ | nāma-vyutpatti-sīmā tatraiva darśitaḥ |

tatra dātu-svabhāvo'yaṁ miṣṭa-dravya-bhakṣaṇa-samaye anyebhyo na dattva sva-bandhubhyo na vibhajya svayam eva nāśnāti | ataḥ āpāmarebhyo'pi nirupama-prema dattvā sarva-dhāma-sarvāvatāraka-parikarān ekatrīkṛtya prema-mahotsavaṁ karoti iti tatratyān etya viśeṣābhijñaḥ śrīmān gosvāmi prabhur nāṭakādau nāndīrūpeṇa jagad-āśīr-vyañjanayā nirūpayati anarpitam iti |

śrī-śacīnandano harir vā yuṣmākaṁ hṛdaya-kandare sphuratu | yathā siṁha-pratāpena kari-mado'pagacchati tathā asyodaye yuṣmākaṁ viṣayādi-mada-matta-kari-rūpaṁ manaḥ śāntaṁ bhāvīti dhvaniḥ | sa yathā saṁghātako nāyaṁ tathā kintu śodhaka eva | kiṁ kartum avatīrṇa ity ata āha—pūrvānarpitāṁ nija-bhakti-sampattiṁ tathā unnatojjvala-rasāṁ kalau sarva-sādhana-hīnebhyo'pi dīnebhyo dātuṁ tathā tad-arthaṁ puraṭa-sundara-dyutir iti śrī-rādhā-

sāmyam eva | tatrāt'nanyatva-jñāpanāya ca tadīya-rūpa-bhāvāviṣkaraṇaṁ nigūḍha-premṇo bahiṣkaraṇenāntar-nigūḍha-kanaka-rucer api bahiḥ prakāśaḥ svayam evāgataḥ | prema-sāra-rūpatvāt śrī-rādhāyā iti pīta-rucittvam avagamyate, tan-nimagnatvāt śrī-nityānanda-prabhu-prabhṛtīnām api gauratvam eva | tatra pramāṇāni tāval lakṣyate—

> rasajñāḥ śrī-vṛndāvanam iti yam āhur bahu-vido
> yam etaṁ golokaṁ katipaya-janāḥ prāhur apare |
> śvetadvīpaṁ prāhuḥ param api para-vyoma jagadur
> navadvīpaḥ so'yaṁ jayati paramāścarya-mahimā ||

kasyacit –

> viśuddhādvaitaika-praṇaya-rasa-pīyūṣa-jaladhau
> ghanībhūte dvīpe samudayati vṛndāvanam aho |
> mithaḥ premodra-ghūrṇad-rasika-mithunākrīḍam aniśaṁ
> tad evādhyāsīnaḥ praviśati pade kvāpi madhure ||

ity atra dvīpākhyā-prakāśanāya śrī-navadvīpa iti nāma | etena śrī-vṛndāvana-rūpa-prakāśa-prema-ghūrṇana-prakārādikam api adhunaiva prakāśitam iti jñeyam | yad vā, atyantāgatika-gati-dānāya nija-prema-ratna-rakṣaṇa-yatnodgata-sva-kārpaṇya-doṣāpavādāpavādāt tad-dāne tad-āsvādanam iti tattva-prakāśanāya tat-parīpākāv adhi-vraja-vadhū-śiromaṇi-śrī-vṛṣabhānu-nandinī-sva-mādhurī-dhurīṇa-mātrānantarāntargata-rasāsvādāya ca aśeṣa-viśeṣa-bhakta-varga-vāsanā-viṣaya-premāmṛtenābhiṣecanāya tad-dvārā jagad-abhivyāpanāya ca prema-sāgarāvalambana-navadhā-bhakti-rūpe śrī-navadvīpe śrī-vraja-rāja-kumāraḥ sva-preyasī-vara-svabhāva-kānti-sandīpitaḥ śrī-kṛṣṇa-candro'vatatāra | yadā tāṁ candra-mukhīm ākalayyaiva candra iti tad-grahaṇa-samaye viśva-loka-mukhena śrī-kṛṣṇeti nāmāvalīṁ grāhayann eva vicakṣaṇa-śiromaṇir eṣā vaidagdhīti | yato hare ity asya harati svabhāva-kāntibhyāṁ śrī-kṛṣṇasya cittam iti punar atra varṇa-bhāvādikam iti vyutpattyā śrī-rādhe ity arthatvāt | atas tad-anugata-rūpaḥ śrī-rūpo mat-prabhur janmādi-līlāṁ sa-prayojanikām ekena padyenaivāha—anarpita-carīm iti | śrī-śacīnandano harir vo yuṣmākaṁ hṛdaya-kandare karuṇayā sphuratu ity anvayaḥ |

nanu śrī-śacīnandanāvatāras tu daśāvatārādau na śrūyate | kadā avatīrṇaḥ pūrṇo'ṁśo vā kathaṁ vā kena vā kiṁ varṇo vā līlā vā kety ata āha—kalau avatīrṇa iti | kalau vaivasvata-manvantarīyāṣṭa-viṁśati-caturyugīya-catuḥ-sahasra-sapta-śata-varṣa-mita-kali-yugāṁśe caturdaśa-śata-sapta-saṅkhye śāke phālguṇī-paurṇamāsyāṁ pūrva-phalgunī-nakṣatre iti sarvathā paripūrṇa-rūpeṇa avatīrṇa iti svayam eva prāya-sva-prayojanāyāvatīrṇaḥ prakaṭo na tu brahmaṇā prārthito na vā daitya-vināśāya iti | kṛṣṇa-varṇaṁ tviṣā-kṛṣṇam iti śrī-bhāgavatāt |

> paurṇamāsyāṁ phālgunasya phalgunī ṛca-yogataḥ |
> bhaviṣye gaura-rūpeṇa śacī-garbhe purandarāt || iti vāyavyāt |
>
> suvarṇa-varṇa-hemāṅgo varāṅga iti mahābhāratāt |
>
> niḥsvādhyāya-vaṣaṭ-kāre svadhā-svāhā-vivarjite |

tataḥ prāvirasau vipraḥ kvacil loke bhaviṣyati || iti viṣṇu-purāṇāt |

hiraṇya-varṇaṁ brahma-yonim iti śruteś ca |

pūrṇo'vatārīti nāvatāra-gaṇanāyāṁ gaṇitaḥ | yadā śrī-kṛṣṇo'vatarati tadaivāyam avataratīti niyamāt | sa evāyam iti na pṛthag upādānam |

nanu, yadi śrī-nandanandano'yaṁ tasya tu śrī-vṛndāvana-līlāyāḥ paraṁ saukhyaṁ nāstīti tad eva māthura-vipralambhādikam udbhāvya gāḍhāveśenādhunāpi samṛddhimat-sambhogena mādana-bhāvenātmakāntayā tayā kāntimatyā śrī-vṛndāvane nija-rūpa-vikārair lalitādi-sakhī-vargais tām eva līlāṁ karotīti kiṁ kartum atrāgatas tadātrāha—**sva-bhakti-śriyaṁ samarpayituṁ** sva-bhakti-sampadas tāvat trividhāḥ rūpa-svarṇādi-mudrātmikā indranīlādi-maṇy-ādi-rūpāś cintāmaṇi-rūpāś ca | sādhana-bhāva-prema-bhedeneti carama-kakṣā-prāptā yā eva svayam ātmārāmeṇa vinā tad-dānābhāvāt |

tathā ca,

> durlabhālokayor yūnoḥ pāratantryād viyuktayoḥ |
> upabhogātireko yaḥ kīrtyate sa samṛddhimān || [UN 15.206]

iti nitānta-pāratantrya-gamanaṁ ca aikyaṁ vinā na sambhavatīti tasyā api anapekṣyatvāt nitāntātmārāmatvaṁ ca aikyaṁ vinā neti -- sarva-bhāvodgamollāsī mādano'yaṁ parāt paraḥ [UN 14.219], yoga eva bhaved eṣa vicitraḥ ko'pi mādanaḥ [UN 14.225] iti nitānta-yogo'pi naikyaṁ vineti | atraivātmani tayā samṛddhimat-sambhogena mādanena ca ramate ata eva pātrāpātra-vicāraṇaṁ na kurute mahānanda-sīmā-sthaḥ premonmatto jagad api mādayatīti | na cedam anucitam eva yat pātrāpātra-vicārābhāva iti vācyam | viśva-jayānantaraṁ mahārājādhirāja-gamanāgamane tat parikarair ānandena sva-sva-hasta-dvayenāpi dhanāni pārśva-dvaye vikīryaiva gamyate iti vyavahārān na glānikaram idaṁ tasyāpi tu mahaiśvarya-prakāśakam iti asyāpi mahā-kṛpālutva-prakāśakam eva | yan nityānandena tan mahā-dhana-prema-vitaraṇaṁ na punar haraṇam iti |

nanv aho kim ucyate bhavatā prahlādāmbarīṣa-hanumad-vibhīṣaṇa-pāṇḍavādibhyaḥ prema-dānād asya tad-dānaṁ nādhunikaṁ yuge yuga eva dṛśyate ity ata āha anarpita-carīm iti | pūrvam anarpitā tatra tatra tat-tad-bhakta-kṛpayā tad anu teṣāṁ niṣṭhayā tair balenaiva nītatvāt kiṁ tasya dātṛtvaṁ rājā balena mahā-kṛpaṇasya dhanāni netuṁ śaknoti tadā kiṁ tasya dātṛtvaṁ yadi śatru-mitrodāsīnebhyaḥ hitāhitānusandhānaṁ vinā jagāi-mādhāi-prabhṛtivat sarvatraiva dātuṁ śakyate tadā dānaṁ śasyate, anyathā kiṁ teneti bhāvaḥ |

nanu pūtanā loka-bāla-ghnīty ādau tathā darśanam api ata eva āha—**unnatojjvala-rasam** iti unnataḥ gopī-bhāvena paramotkarṣa-kakṣāṁ prāptaḥ | ujjvalo madhuro raso yasyām iti sa tu gopanena sampuṭe sthāpito'sti—muktiṁ dadāti karhicit sma na bhakti-yogam iti nyāyenāsya rasasya tu tatrātigopyatvam iti bhāvaḥ |

nanv aho kim ānandaḥ kim ānandaḥ tadāyaṁ kathaṁ pūrvaṁ nāvatarat ity ata āha—**cirāt karuṇayā** iti ayaṁ navadvīpa-nāthaḥ sadaivedam apekṣya sthitaḥ svacchā mahā-sādhakā bahavo bhavanti kasyāpi yad itthaṁ bhāgyaṁ jāyate tadā tad avalambyaiva jagatīdaṁ

vitariṣyāmīti | tatra kasyāpi īdṛśaṁ bhāgyaṁ na jātaṁ tadā karuṇā-prerita eva kalau ananya-gatika-dīna-hīna-janālocanena prādurbabhūveti cira-kālānantaram iti bhāvaḥ |

nanv advaita-huṅkāraḥ kāraṇatvam asya kutaḥ ? **karuṇayā** | tathā ca—advaita-prakaṭīkṛtaḥ ity ādi-pramāṇena gaṅgāyāṁ tulasī-patraṁ dattvā pāṣaṇḍa-jana-vṛddhi-vaiṣṇava-jana-santāpena bhagavat-pratyāsattim apaśyatā huṅkāraṁ kurvatādvaitācārya-gosvāminā parama-sadā-śivena bhuvi ānīto'yam iti | tathāpi bhajanena paśyati, jñānena jānāti, tapasānubhavati premṇā vaśīkaroti | kiṁ punar yaśodayā udūkhale baddha ity ādi sarvatraiva tat karuṇā mukhya-prayojikā gaṇyate | yathā, kṛpayāsīt sva-bandhane ity ādi pramāṇena yathā ca bhagavataḥ sarvāgamyatvam uktvā paścāt, yeṣāṁ sa eva bhagavān dayayed anantaḥ ity ādinā dayā-mātra-prāpyatvaṁ tasya nirdhāritam | tathā ca, akāṇḍe prakāṇḍa-huṅkāreṇa pralaya-kartur mahā-rudrasyādvaitācāryasya lokā nikṣyantīti jhaṭity utthayā karuṇayaiva bhagavataḥ prādurbhūtatvam iti bhāvaḥ |

nanu, bhoḥ ! śrī-kṛṣṇenāpi daṇḍakāraṇya-vāsi-muni-śruti-kanyā-gāyatrī-prabhṛtibhyo vraje gopa-gopa-kanyā-rūpiṇībhyo gokula-candreṇāpi ujjvala-rasa-pradānaṁ kṛtam iti śrūyate—kṛṣṇād anyaḥ ko vā latāsv api premado bhavati ity ādi premāṇenāyogyebhyo'pi tasya prema-dātṛtvaṁ ca | satyaṁ bhoḥ sa eva vraja-rāja-kumāro'yaṁ tenāne bheda-vivakṣāyāṁ kiṁ prayojanaṁ kintu antaḥpure mahārājā kalpa-taru-rūpeṇa sarvasvam api dadātīty ukte'pi na dātṛtvaṁ yadi dīna-hīna-patitādibhyo'deyam api dīyate mahā-dātṛtvaṁ tadaiva api ca kṛpaṇa-pakṣe hy uttamaḥ-śloka-śabdaḥ [BhP 10.47.15] iti smaraṇāt |

nanu, īdṛśa-prema-ratnānāṁ sthāpanāgārāni bhuvi kati prakāśitāni yebhyo nītvānyadāpi sukṛtinaḥ prema-dhanino bhavanti ? satyam | aṣṭādaśa-sahasra-saṅkhyaka-ślokāḥ śrīmad-bhāgavatīyāḥ santi, yac-chravaṇa-mātreṇāpi premā jāyate yasyāṁ vai śrūyamāṇāyāṁ [BhP 1.7.7] ity ādi vacanāt | svayam eva tad-rūpatayā tayā dadātīti na citram |

nanu, ko vādhyakṣaḥ ko vā koṣa-dvāra-rakṣako dvāri kapāṭādikaṁ kiṁ nāsti ? asti yo'dhyakṣaḥ śrī-nityānandaḥ sa tu hasta-dvayena dadāti tasmād api vicāra-rahitaḥ prema-kādambinīmattatvāt | yas tu dvāra-rakṣakaḥ śrī-sanātanaḥ sa tu pūrva-sthitam api kavāṭa-kīlakādikaṁ vaiṣṇava-toṣaṇy-ādi rūpeṇonmucyāhvayati—

> āgaccha bhrātar etasmin premāmbudhi-nimajjane |
> yat saukhyam anubhūyeha tuccha-brahma-padādikam ||

iti jñātvaiva prabhunāpi tasmai tasmai tat tad-adhikāro dattaḥ | nāpremado'pi premada ity etad-dharmasya projjhita-kaitavatvāt | ata eva tri-kapaṭī varjitaḥ | yathā dhana-kapaṭī bala-kapaṭī prema-kapaṭī ceti | yas tu śruta-śrī-bhāgavata-dharmaḥ guru-kṛṣṇa-vaiṣṇava-sevane śrī-bhāgavata-prītyai tad-vyaya-parāṅmukhaḥ pratyuta-tad-viparīta-vyavahāra-vartmani sahasrādhikādi-vyaya-nirato'dhika-tal-lābhāya pūrvatra śatādi-dāne'pi bhītaḥ sa ādyaḥ | yas tu satyām api śaktau kṛṣṇa-vaiṣṇava-karmaṇi jaḍaḥ śrī-caitanya-sa``ikīrtana-tāṇḍavādy-alasaḥ sa dvitīyaḥ | yas tu premṇi ajāte'pi utkaṇṭhā-rahitaḥ ahaṁ bhakta iti sābhimānaḥ sa tṛtīyaḥ | eteṣāṁ kāpaṭya-tyāgena muhur muhur mahat-kṛpā-sāpekṣyaṁ prema |

nanu, ayaṁ nandanandanas tadā sarva-śruti-purāṇa-prasiddha-śyāma-rūpam evāsya syād ata āha—**purața-dyuti-kadamba-sandīpitaḥ** | purațāj jāmbunadādi-suvarṇāt sundarī yā dyutis tat-samūhena kānti-puñjena sandīpitaḥ ācchādita-cikkaṇa-marakata-maṇi-kāntika iti bhāvaḥ | ata eva hariḥ traijagan-mohanaḥ anarpita-carīṁ cirāt | kṛṣṇa-rūpeṇa punaḥ kṛṣṇa-mohinī-rūpa-saṁvalitatvāt | tato'sya darśane cintane eva premodayaḥ na punar dānādānāpekṣā | harati sarvaṁ premṇā iti bhāvaḥ |

nanu, asya līlāṁ bhāvayāmi kṛpayā brūhīty ata āha—**sphuratu vaḥ** | bho tvam adyāpi pradhāna-girir eva, yataḥ śrī-gaurāṅga-candra-līlāpi te na gocarā | ataḥ saty api jñāne tava hṛdayaṁ śaila-kandaram eva, tatra kṛpayā prabhur me dīna-dayā-mayaḥ sphuratu sarvadā tadā tal-līlāpi prema-mayī sarvadā sphuriṣyatīti pratyakṣīkariṣyaty eva kiṁ kathanena | kathane'pi te bila-tulya-karṇe kiṁ jñātuṁ śaknuta iti bhāvaḥ |

nanu, mahāparādhī ahaṁ hā śrī-kṛṣṇa-caitanya-līlāyām api na me ratir jātā kathaṁ sa mām anugrahīṣyati ity ata āha—**śrī-śacī-nandanaḥ** | jagan-mātā śacī tasyā bālakeṣu sneho vartata eva kuputro jāyate kvacid api kumātā na bhavati iti nyāyena mātṛ-bhakto gaurāṅgas tvām anugrahīṣyaty eveti bhāvaḥ |

yad vā, evaṁ mahānubhāva-mata-prasiddhir vartate saṁnyāsānantaram advaita-gṛhe śacī-gaurāṅga-saṁvādaḥ | yathā śacī āha—re viśvambhara ! viśva-rūpa-śokādi-jñātam | madīya-janmāntarīya-pāpa-puñjaḥ sthita eva kālena phalitaḥ | yadi bhavat-pitṛvan man-mṛtir adyāpi sahasā sambhavati tad aihika-śoka-santāpa-loka-dhik-kāra-lajjādibhyo muktā syām amutra yad bhavatu | yadijīvanaṁ naśyet tadā mayā kiṁ viṣādi pātavyaṁ kiṁ suradhunī-nīra-madhyam adhyāsanīyam anyathā viśvambhara-jananīti sarvaiḥ ślāghyā sthitāham atīva tiraskṛtā syām | na ko'pi mayā saṁvadiṣyati na vā man-nāma grahīṣyati aho asyāḥ nāma-grahaṇena kara-gateṣṭam api naṅkṣyati atīva durbhāginīm enām asmāt purān niḥsāraya iti paraspara-pravada-śīlo navadvīpa-loko bhaviṣyati | kim ataḥ kāryaṁ mameti brūhi viśvambharaḥ | tataḥ śrī-gaurāṅgenoktam –

> mātar mā vada mā vadedṛśam aho kaṣṭātikaṣṭaṁ vacas
> tathyaṁ te nigadāmi yāmi bhavanāt tiṣṭhāmi yady anyataḥ |
> tvaṁ mātām mama sarva-deśa-vasatau devādi-janmasv api
> tvat-putro'ham ahaṁ sadā trijagatām arcyas tvam arcyā mama || iti |

> sarva-sādhana-hīno'pi mahā-pāpa-sahasra-kṛt
> śacī-sūta iti proktaḥ sa-gaṇaṁ māṁ vaśaṁ nayet ||
> sa jñānī sarva-śāstra-jñaḥ sa premī mati-priyo'dhikaḥ |
> śacī-nandana ity eva yena harṣeṇa gīyate ||
> māṁ krīṇāti jano dhanyaḥ parikrīṇāti mad-gaṇam |
> śacī-nandana ity evaṁ yo'bhidhatte kathañcana ||
> tasya vidyā tasya vittaṁ sa tīrtha-sadṛśo bhavet |
> śacī-nandana ity evaṁ yena harṣeṇa gītyate ||
> śacīṁ vā māṁ śacī-putraṁ navadvīpaṁ śacī-sthalam |
> yo vadet so'vadac chāstraṁ veda-vedānta-saṅgraham ||
> janma janmani tat-prīto jāto'haṁ yo vadet kvacit |

śrī-śacīti śrī-śacīti śrī-śacīti sa me guruḥ ||

ity ataḥ śrī-śacī-nāma-grahaṇna mahāparādhino'pi śrī-gaurāṅgo'tipriyo bhavatīty uktaṁ śrī-śacī-nandana iti | tathā ca śrī-śacīnandana ity evaṁ kīrtaya tenaiva kīrtenāparādha-yukto'pi tasmān mukto bhaviṣyasīti |

iti śrī-śrīpāda-jīva-gosvāmi-viracitā
anarpita-carīm iti ślokasya vyākhyā

--o)0(o--